

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ISSN 2616-5597 (Print)

DOI 10.37915/pa.vi50

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 50

ХЕРСОН

2021

Збірник наукових праць «Педагогічний альманах» включено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б» (наказ МОН України № 1188 від 24.09.2020 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 8 від 18.11.2021 р.).

Збірник включено до:

Index Copernicus, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Open Academic Journals Index

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Василь	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, головний редактор (Україна)
Ніна	СЛЮСАРЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, заступник головного редактора (Україна)
Ірина	ЖОРОВА	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Анатолій	ЗУБКО	кандидат педагогічних наук, професор (Україна)
Ореста	КАРПЕНКО	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Анна	КЛИМ-КЛИМАСHEVСЬКА	доктор педагогічних наук, професор (Польща)
Олена	КОХАНОВСЬКА	доктор педагогічних наук, доцент, відповідальний секретар (Україна)
Юлія	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Ірина	КУЗЬМА	кандидат педагогічних наук (Україна)
Борис	МАКСИМЧУК	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Ярослава	ОСПАНОВА	кандидат педагогічних наук, професор (Казахстан)
Раїса	СЕРЬОЖНИКОВА	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Наталія	ТЕРЕНТЬЄВА	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Олександра	ЯНКОВИЧ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)

РЕЦЕНЗЕНТИ: Інна СТРАЖНИКОВА – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Валентина ТИТАРЕНКО – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Випуск 50. 300 с.

ISSN 2616-5597 (Друкована версія)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти модернізації сучасної освітньої галузі. Упровадження репрезентованих на сторінках збірника наукових праць матеріалів сприятиме вирішенню різноманітних проблем сучасної школи.

Для науковців і педагогів-практиків закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей, за порушення авторських прав будь-яких юридичних і фізичних осіб, а також за використання даних, що не підлягають публікації у відкритому друці. Думки авторів можуть не збігатися з думкою редакції. Передрук матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів, опублікованих у «Педагогічному альманасі», посилання на збірник наукових праць обов'язкове.

ЗМІСТ

Розділ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.....	9
<i>Денисяк Ю. В.</i> Сутність та зміст здоров'язбережувальної компетенції дошкільників	10
<i>Дереш В. С., Літшиць Л. В.</i> Партнерська взаємодія представників різних поколінь у сучасному освітньому просторі.....	16
<i>Коча І. А., Лагойський А. О.</i> Інновації у формуванні соціальної та громадянської компетентностей молодших школярів на засадах концептів Нової української школи	23
Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	32
<i>Сидорович М. М.</i> Експериментальні засади розроблення дидактичного забезпечення для проведення занять науково-дослідницької спрямованості з біології у закладах позашкільної освіти	33
<i>Чайка В. М., Шишак А. М.</i> Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи	38
<i>Кан О. Ю.</i> Викладання граматики на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням	48
Розділ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	54
<i>Кільдеров Д. Е.</i> Інтеграція змісту професійних науково-предметних дисциплін у формуванні інтегральної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи..	55
<i>Кохановська О. В.</i> Використання імерсивних технологій у вищій військовій освіті України: історичні аспекти та сучасність	63
<i>Пайкуш М. А., Дольнікова Л. В., Джулай Л. І.</i> Особливості трактування медичного пізнання в процесі підготовки майбутнього лікаря.....	71
<i>Безбах О. М., Безуглова І. В.</i> Інноваційні методи навчання у викладанні спеціальних економічних дисциплін у морських закладах вищої освіти в умовах пандемії COVID-19	78
<i>Гаврилюк Г. М.</i> Основні напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників у післядипломній освіті	86
<i>Гнатенко Т. С.</i> Концептуальні засади неперервної професійної підготовки в практиці фармацевтичної діяльності	93
<i>Козловська Л. П., Степанюк А. В.</i> Формування готовності майбутніх учителів природничих наук до інноваційної діяльності.....	102
<i>Лисенко Н. В.</i> Міждисциплінарна організація розвивального освітнього середовища в системі підготовки майбутніх фармацевтів	110
<i>Літшиць Л. В.</i> Використання кейс-методу у професійній підготовці майбутніх морських фахівців при вивченні англійської мови	119
<i>Пенза І. В.</i> Викладання модуля Shipboard Inspections на курсі морської англійської мови для студентів магістратури факультету судноводіння.....	125
<i>Совач К. О.</i> Деякі поради викладачам закладу вищої освіти щодо формування граматичної компетенції у студентів нефілологічних спеціальностей (на матеріалі теми «Модальні дієслова»).....	131
<i>Терешенко Н. В., Медвідь Т. А.</i> Пластична культура як компонент педагогічної майстерності майбутнього вчителя-хореографа.....	138
<i>Чух Г. П.</i> Формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти у змісті післядипломної освіти вчителів-філологів: українсько-польські кореляції.....	148
Розділ 4. ТЕОРІЯ ЗМІСТУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ.....	154
<i>Жорова І. Я., Кузьменко В. В.</i> Професійна компетентність керівника закладу освіти у вимірі сучасних освітніх трансформацій.....	155
<i>Кохановська О. В., Довгий О. Я.</i> Маркетингова компетентність керівників закладів освіти: можливості розвитку в умовах післядипломної освіти	161
<i>Шоробура І. М.</i> Моделі прийняття управлінських рішень: зарубіжний досвід	168
<i>Біницька О. П., Біляковська О. О.</i> Зовнішній аудит як інструмент удосконалення системи управління якістю в університетах Республіки Польща	176

<i>Одайник С. Ф.</i> Управління професійним розвитком педагогічних працівників: мотиваційний механізм, критерії ефективності	188
Розділ 5. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	196
<i>Жорова І. Я., Швед Г. В.</i> Організація професійного розвитку педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР (60-70-ті роки ХХ століття)	197
<i>Кузьменко В. В.</i> Провідні тенденції розвитку військової освіти в Україні на початку ХХІ століття	202
<i>Савчук Б. П., Слюсаренко Н. В., Білавич Г. В.</i> Коучинг: ідейні витoki в проєкції формування особистості	210
<i>Султанова Н. В.</i> Формування професійної компетентності керівника закладу дошкільної освіти у системі післядипломної освіти: історія та сучасність	217
<i>Терещук Г. В., Янкович О. І.</i> Освітня, наукова й управлінська діяльність Вінцента Оконя: історія та сучасний контекст	226
<i>Вишневецька Я. А.</i> Розвиток післядипломної освіти керівників закладів загальної середньої освіти України в 50-ті – 90-ті роки ХХ століття: джерельна основа дослідження	235
<i>Гончар М. В.</i> Відображення діяльності наглядних освітніх інститутів Російської Імперії у пострадянських історико-педагогічних дослідженнях	243
<i>Красновська І. П.</i> Гуманітарні дисципліни як чинники впливу на формування фахової компетентності майбутнього морського фахівця (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)	254
<i>Кузьма І. І.</i> Особливості становлення медіаосвіти в дошкільних закладах України (60–70-ті рр. ХХ ст.)	260
<i>Овчиннікова О. М.</i> Форми, методи та засоби навчання і виховання у морських зкладах освіти півдня України у 60-ті роки ХХ століття	271
<i>Соловей М. В.</i> Організаційно-методична робота Кам'янець-Подільського (з 1954 р. Хмельницького) обласного інституту вдосконалення вчителів у другій половині 40-х рр. ХХ ст.	278
<i>Сотер М. В.</i> Передумови посилення іншомовної підготовки фахівців інженерно-технічних та природничих спеціальностей у 50-60 роки ХХ століття	290
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	296

institutions from the standpoint of professional-personal, professional-competence formation and professional activity has been outlined.

The essence of organizational and methodological principles of their professional training has been revealed, which is based on the unity of such components as axiological-motivational, cognitive and personal. It is emphasized that the core of professional competence of a head of a preschool educational institution is a qualimetric component that reproduces the unity of specialists' theoretical and managerial training and practical ability to comprehensively use applied analytical and evaluation technologies.

The motivational component, scientific and methodological support of advanced training courses as system-forming components of acquiring professional competence of a head of a preschool institution have been characterized. It is concluded that the observance of certain organizational and methodological principles of professional training of heads of preschool educational institutions in the conditions of postgraduate education will contribute to the most effective formation of their professional competence.

Key words: preschool education, History of Pedagogy, preschool educational institutions, head of a preschool educational institution, professional competence, managerial culture, organizational and methodological principles.

Дата надходження статті: 09.10 2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Атаманчук Ю. М.

УДК 37.091.4(438)Оконь:37.0(477)

DOI

Терещук Г. В.*,

orcid.org/0000-0003-1717-961X

Янкович О. І.*,

orcid.org/0000-0003-4253-5954

ОСВІТНЯ, НАУКОВА Й УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІНЦЕНТА ОКОНЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

У статті відображено життєвий шлях, освітню, наукову й управлінську діяльність Вінцента Оконя – знаного у світі польського вченого, професора Варшавського університету, члена Польської академії наук, засновника Польського педагогічного товариства, редактора польських педагогічних журналів, почесного члена Польського товариства дослідження ігор.

Зазначено вагомий внесок польського педагога в розвиток дидактики, педагогіки вищої школи, педевтології (науки про вчителя), історії педагогіки, порівняльної педагогіки. В. Оконь обґрунтував засади проблемного навчання, багатостороннього навчання; розробляв проблеми психології й педагогіки гри та забави; довів необхідність розвитку активності учня в набутті знань, готовність до навчання впродовж життя, що сьогодні трактується як ключова компетентність. Переконання вченого про партнерські стосунки вчителів, батьків і учнів закладено у формулу Концепції Нової української школи.

Визначено перспективи використання ідей В. Оконя в сучасній освітній галузі України та Польщі: підвищення ефективності проблемного навчання за умови реалізації з груповими формами роботи; єдність процесів набуття знань, виховання цінностей, волі, переконань учнів; формування самостійності та відповідальності особистості як шлях до зміни світу;

*© Терещук Г. В.

*© Янкович О. І.

підготовка вчителя до забезпечення суб'єктності учасників освітнього процесу; розвиток педагогічної культури суспільства як чинника досягнення прогресу країни.

Акцентовано увагу на тому, що популяризація ідей польського вченого в Україні сприяє поглибленню євроінтеграційних тенденцій, зближенню двох держав і взаємному обміну культурно-моральними цінностями. Наголошено, що життя й діяльність В. Оконя є прикладом для наслідування сучасними науковцями, що досліджують актуальні проблеми педагогіки, психології, менеджменту освіти.

Ключові слова: В. Оконь, освітня, наукова й управлінська діяльність, дидактика, проблемне навчання, багатостороннє навчання, методи навчання, гра, забава, педагогічна культура, ключова компетентність.

Постановка проблеми. Інтеграція в європейський освітній простір спонукає науковців України до вивчення педагогічних персоналій зарубіжних країн у контексті впровадження запропонованих ними інновацій у навчання здобувачів освіти в умовах сьогодення. Серед відомих представників зарубіжної дидактики В. Оконь – польський учений добре знааний у світі. Професор Варшавського університету, член Польської академії наук, засновник Польського педагогічного товариства, редактор польських педагогічних журналів, почесний член Польського товариства дослідження ігор, він визнаний не лише в галузі педагогіки, а й психології. Зробив вагомий внесок у розвиток педевтології (науки про вчителя), історії педагогіки, порівняльної педагогіки.

В Україні окремі навчальні книги В. Оконя відомі ще із середини минулого століття, а саме: «Основи проблемного навчання», «Вступ до загальної дидактики». Проте освітня діяльність і творчість польського дидакта та управлінця маловідомі українським освітянам, як і його життєвий шлях, сповідувані ним цінності, що можуть стати прикладом для наслідування.

Аналіз досліджень. Життєвий шлях, освітня, наукова й управлінська діяльність, педагогічні погляди В. Оконя є предметом вивчення таких польських учених, як-от: Р. Кантор (R. Kantor) [9], Х. Квятковська (H. Kwiatkowska) [13], А. Красінський (A. Krasiniski) [10], Є. Марек (J. Marek) [14] та ін.

Досліджуючи творчість В. Оконя, Х. Квятковська ставить питання: «Чи витримають погляди видатного освітнього й педагогічного діяча перевірку часом?» Її відповідь – однозначно так, вони продовжують зберігати актуальність [13].

Найповніше й системно творчість В. Оконя проаналізували А. Сурдик (A. Surdyk) [8], С. Ющик (S. Juszczyk) [8]. Проте проблема комплексного аналізу життя й творчості видатного дидакта, гуманіста у працях науковців вирішена недостатньо.

Українські вчені А. Василюк [3], І. Кузьма [12], Н. Ничкало [11], О. Янкович [5] та ін. досліджують різні аспекти навчання здобувачів освіти у Польщі, педагогічні персоналії цієї країни. Не виявлено праць вітчизняних авторів, у яких відображені освітня діяльність та дидактичні погляди вченого зі світовим ім'ям. Аналіз посібників з історії педагогіки (І. Зайченка, М. Левківського ; за ред. Г. Троцько тощо) засвідчив, що в цих книгах серед видатних педагогів минулого й сучасності В. Оконя немає.

Польські автори М. Библюк [6–7], М. Танась [3], Ф. Шльосек [11] та ін. відкривають для польського наукового грона здобутки Г. Ваценка, О. Захаренка, І. Зязюна, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін., аналізують їхній творчий шлях, проблеми становлення на тлі суперечливих суспільно-політичних чинників. Водночас поза колом інтересів українських науковців, що вивчають педагогічні персоналії, істориків педагогіки виявилася відома на весь світ постать польського дидакта, що зумовило **мету статті**: відобразити життєвий шлях, освітню, наукову й управлінську діяльність

Вінцента Оконя, визначити перспективи використання його ідей у сучасній освітній галузі України.

Виклад основного матеріалу. Переосмислення освітньої, наукової й управлінської діяльності В. Оконя в контексті актуальних проблем сучасної освіти буде більш аргументованим і логічним крізь призму його життєвого шляху.

В. Оконь народився 22 січня 1914 р. у селі Чойєнець (Chojeniec), що розташоване між Хелмом і Люблінном. Він був сьомою дитиною у великій сім'ї, яка вела чимале господарство, маючи у власності 10 гектарів землі. З ранніх років майбутній педагог захоплювався книгами, сам навчився читати у 5 років. Розпочав навчання в школі в с. Майдан Загородинський (Majdan Zahorodnyński). Через обставини, що склалися, вступив туди на рік пізніше, ніж це мало би бути, але вже за кілька тижнів завдяки тому, що добре вмів читати й писати, був переведений до другого класу. Впродовж трьох років перечитав усі книги (а це близько 100) зі шкільної бібліотеки. Продовжив навчання у школі в містечку Седліще (Siedliszcze).

1 вересня 1929 р. вступив до вчительської семінарії в Хелмі. Саме там познайомився з кількома видатними педагогами, місія яких полягала не в тому, щоб задавати завдання або передавати знання, але щоб усебічно впливати на розум і почуття. У семінарії В. Оконь був активним учасником соціально-культурного життя. Тут розвивалися літературні, театральні, музичні таланти майбутніх учителів. Найвагоміший педагогічний досвід В. Оконь здобув під час педагогічної практики в школі, де він зіткнувся з проблемою погано підготовлених учителів.

У 21 рік В. Оконь був змушений пройти військову службу в Луцьку. У 1937 р. він розпочав педагогічну діяльність. Спочатку отримав першу (тимчасову через нестачу кадрів) учительську посаду в Пулавському повіті, а згодом став учителем на постійній основі в семикласній школі в селі поблизу Гавроліна (Gawrolin). Тоді ж склав учительський іспит і розпочав навчання у Вільному польському університеті (Wolna Wsztechnica Polska) у Варшаві.

Під час Другої світової війни поєднував педагогічну діяльність із військовою службою; у підпіллі керував студентськими групами, які вивчали заборонені окупантами предмети й теми.

У вересні 1946 р. у віці 32 років, закінчивши Лодзький університет, склав іспит із загальної педагогіки і захистив магістерську роботу.

Вагомою подією у педагогічній діяльності, що вплинула на становлення В. Оконя як ученого зі світовим ім'ям, стало знайомство з Б. Суходольським, який порекомендував видати праці, в яких викласти свої переконання. Так, у 1948 р. були опубліковані «Дитяча творчість», а також «Девізи школи творчості і праці» (твір історичного характеру, перший розділ «Протест проти пасивної школи» став девізом педагогічної діяльності автора). У цей час В. Оконь активно розробляв теоретико-методичні засади гри, дискутуючи з відомими професорами Т. Котарбінським (T. Kotarbiński) та Б. Суходольським (B. Suchodolski) [8, с. 14].

Також у 1948 р. у Лодзькому університеті В. Оконь захистив докторську дисертацію на тему гри в процесі виховання. Але навіть після захисту він продовжив розробляти теорію гри (у 1987 р. опублікував комплексну працю на цю тему «Гра і реальність») [8, с. 14].

У 1949 р. на запрошення професора Б. Суходольського розпочав викладацьку діяльність на кафедрі загальної педагогіки Варшавського університету.

Впродовж кількох років аналізував шкільні досягнення дітей та молоді в Польщі, а згодом також за кордоном. Процеси навчання і виховання трактував як провідне джерело шкільних успіхів і невдач учнів. Спільно з педагогічними колективами,

послідовниками його ідей проводив емпіричні дослідження щодо розвитку самостійності учнів, зв'язку теорії з практикою. Результатом тривалої праці, роздумів стала видана у 1954 р. стотисячним тиражем книга «Процес навчання», яка була перекладена декількома мовами: німецькою, російською, японською. Вона заохочувала вчителя до самостійності мислення, дослідження етіології освітніх явищ, їх перебігу та патології.

У 1955 р., через 7 років після здобуття вченого ступеня доктора, В. Оконь отримав звання надзвичайного професора (у Польщі це нижчий професорський ступінь). А в 1966 р. здобув і вищий професорський ступінь – професор звичайний.

Управлінська діяльність ученого, насамперед, пов'язана з Варшавським університетом, де він у 1958–1960 рр. був деканом педагогічного факультету. У цьому ж закладі В. Оконь працював професором до кінця 1984 р., а до пенсії успішно виконував обов'язки завідувача кафедри загальної педагогіки.

У 1960-х рр. В. Оконь організував для вчителів-новаторів два літніх курси, під час яких було опрацьовано засади створення в країні мережі пілотних шкіл, у яких реалізовувалися нові дидактичні й організаційні підходи до навчання, зокрема проблемні методи та диференційовані групові методи роботи [8, с. 15].

Впродовж 60–80-х рр. видатний польський педагог проводив інтенсивну управлінську, освітню, видавничу діяльність: у 1961 р. став директором Інституту педагогіки; у 1972–1974 рр. – директором Інституту педагогічних досліджень; у 1971–1973 рр. – членом президії Комітету експертів для вивчення рапорту про стан освіти; у 1975–1984 рр. – редактором видання «Педагогічний кварталник», а в 1978–1987 рр. – «Педагогічні студії». У 1973 р. його обрали членом-кореспондентом Польської академії наук; у 1983 р. став дійсним членом Польської академії наук. У 1974–1984 р. керував Комітетом педагогічних наук Польської академії наук. Упродовж трьох каденцій зробив вагомий внесок у розвиток молодих науковців, зокрема був для них організатором конкурсів наукових робіт, двотижневих курсів, що стали своєрідною школою методології наукових досліджень [8, с. 16].

Помер видатний педагог у Варшаві у 2011 р. у віці 97 років. Він прожив насичене життя, сповнене турботи про розвиток освіти і науки.

Одним із найважливіших наукових здобутків В. Оконя є розробка теорії проблемного навчання, створення проблемних ситуацій – теоретичних і практичних, що стимулюють учнів до розуміння суті проблеми, пошуку раціонального рішення та його перевірки.

В. Оконь виявив ефективність проблемно-групового навчання, вплив колективних зусиль на інтелектуальний розвиток школярів. Отже, задовго до популяризації інтерактивних методів польський професор висвітлював історію проблемно-групового навчання, доводив доцільність об'єднання учнів, описував форми групової роботи [2, с. 141–142, 157–158].

Сучасною термінологією ідея поєднання проблемного та групового навчання звучить як інтеграція технологій проблемного та інтерактивного навчання та зберігає актуальність у сучасному освітньому просторі і Польщі, і України.

Польський професор пов'язував зміст освіти з методами його засвоєння. Він відстоював думку про те, що зміст може стати доступнішим, зрозумілішим учневі, коли він сам знаходить істину, виявляє готовність до навчання впродовж життя. Сьогодні це ключова компетентність сучасної школи.

В. Оконя запрошували читати лекції на цю тему не тільки європейські університети, але й США, Японії. На основі текстів цих виступів у Японії в Токіо була опублікована книга. У Польщі на зазначену тему В. Оконь видав дві книжки:

«Біля основ проблемного навчання» (1964, 1965), «Проблемне навчання у сучасній школі» (1975–1987). Остання перекладена на болгарську, чеську, японську, російську і румунську мови [8, с. 16].

У сфері інтересів польського професора – не лише набуття знань, а й виховання цінностей, волі, переконань учнів. У цьому процесі він відводив вагому роль учителеві, його інтелектуальній свідомості в розвитку особистості школярів. Важливим здобутком В. Оконя є обґрунтоване ним положення про те, що емоційні переживання учня сприяють формуванню в нього необхідних переконань і цінностей.

Грунтовні наукові дослідження дали змогу видатному дидакту сформулювати теорію багатостороннього навчання (*kształcenie wielostronne*), у якій людина трактується як цілісність, яка гармонійно функціонує. Ця теорія була представлена в книзі «Вступ до загальної дидактики» [1, с. 200].

В. Оконь з'ясував фізіологічні й психологічні передумови обґрунтованої ним концепції. Предметом теорії багатостороннього навчання він визначив розвиток людини, що відбувається під впливом навчання. Ідеться як про розвиток окремих осіб, так і про цілі покоління (молоде і старше), які впливають на суспільний прогрес [1, с. 200–201].

Корені цієї концепції, як зазначає Х. Квятковська, сягають часів античності, ідеалу виховання, створеного у стародавньому світі. Польський дидакт брав до уваги три основних види активності людини: пізнавальна, почуттєво-емоційна і діяльнісна [1, с. 205; 13, с. 6].

«У своїх прагненнях забезпечити вихованцям гармонійний розвиток, – писав В. Оконь, – школа стикається з різноманітними перешкодами, часто зазнає невдач. Однією з найважливіших причин цих невдач є втрата рівноваги в освіті, яка в сучасних умовах спрямована лише на інтелектуальний розвиток за нестачі уваги до культури почуттів і культури праці» [1, с. 201].

Отже, задовго до впровадження компетентнісного підходу В. Оконь дійшов до думки про єдність процесів формування знань, умінь, переконань та ціннісних орієнтацій.

Концепція багатостороннього навчання є предметом дослідження А. Красінського. Він виявив у творчій спадщині всесвітньовідомого польського дидакта цінну для розвитку сучасної школи ідею, втілення якої передбачає пізнання учнями середовища життя, емоційне ставлення до дійсності, а також участь у перетворенні світу [10, с. 90].

Книга «Вступ до загальної дидактики» є важливою для організації освітнього процесу: автор відобразив принципи навчання, класифікацію методів навчання, типи уроків, проблемне викладання-навчання, програмоване навчання, дидактичні засоби тощо.

Відповідно до традицій польської педагогіки В. Оконь диференціював гру і забаву як ефективні методи викладання-навчання. На його думку, забава – це діяльність, яка виконується для приємності [15, с. 465]. Цей метод, у розумінні польського дидакта, спирається на уяву, що створює нову дійсність [4, с. 19].

Гра є таким різновидом забави, який заснований на дотриманні чітко сформульованих правил. Формуючи повагу до правил, гра виконує важливі навчально-виховні функції: допомагає процесу пізнання, вчить поважати прийняті норми, сприяє співробітництву, привчає як до перемоги, так і поразки [1, с. 282–283].

В. Оконь започаткував емпіричні та порівняльно-педагогічні дослідження щодо розробки теорії навчання у вищій школі, публікуючи їхні результати в періодичному виданні «Дидактика вищої школи». Він часто наголошував на необхідності дотримання

принципу зв'язку практики з теорією, вважаючи, що практика без теорії мертва, а тому розробив концепцію експериментальних шкіл [13, с. 5].

Під час життя В. Оконя ще не набула популярності проблема розвитку медіаграмотності учнів, проте її ідеї простежуються у творчості професора. Він, як зазначає Х. Квятковська, відстоював доцільність самостійності, зокрема й мислення, виступав проти сліпої віри в друковане слово [13, с. 9].

Формування самостійності та відповідальності людини В. Оконь розглядав як шлях до зміни світу, розвитку глобальної цивілізації [12, с. 11].

Значущою темою творчості професора була історія освіти та педагогічної думки в Польщі, вивчення персоналій, що відіграли вагомую роль у генезі освіти.

Наступний важливий напрям у творчості В. Оконя – це визначення педагогічних дефініцій, уніфікація термінології в галузі педагогіки. Цю працю він виконував спочатку в невеликому колективі, а згодом продовжив сам. Її результатом став виданий Польським науковим товариством «Педагогічний словник» (1975–1992). Його тираж становив 250 000 примірників.

В. Оконь також студював проблеми виховання, при цьому звернув увагу на нестачу педагогічної культури польського суспільства. Її часом не вистачало в самих учителів, які заперечували партнерські стосунки з учнями, у батьків, які вдавалися до насильства в родині. Такі тривожні симптоми він помічав навіть серед освічених людей. Поширення педагогічної культури вважав обов'язком педагогів. Виховання, на думку В. Оконя, охоплює процеси перетворення в самій особистості (самонавчання, самовиховання), інтерперсональні стосунки, процеси інституційного виховного впливу в середовищах, що слугують цим цілям (родина, школа, молодіжна організація) або покликані виконувати інші завдання (костел, виробничі колективи, засоби масової інформації, політичні партії).

Формування й поширення педагогічної культури В. Оконь здійснював двома шляхами:

1. Теоретичний аналіз й емпіричні дослідження процесів навчання та виховання, усвідомлення їхньої складності. Результатом цієї діяльності є видання книг, статей і рецензій.

2. Поширення праць як польських, так і зарубіжних авторів. Популяризація творів класиків педагогіки через видання спільно з професором Б. Суходольським 31-томної «Бібліотеки вчителя», а також підготовка з Т. Левовицьким 7-томної «Бібліотеки педагогічного поступу» [8, с. 18].

В. Оконь багато уваги приділяв проблемам формування готовності вчителів до педагогічної діяльності, покликанню до цієї професії, удосконаленню методів роботи педагогічних працівників. Він уважав, що студентів необхідно навчати поважати свободу учня, допомагати становленню суб'єктності здобувачів освіти. Теза про те, що вільна людина – це не лише та, яка відповідає за свої дії, а й за дії інших людей, спонукає до змін в освітній галузі [13, с. 21].

Ідея польського педагога про суб'єктну позицію учнів, інших учасників освітнього процесу співзвучна із сучасними підходами до формування полісуб'єктного середовища закладу освіти. Переконавання вченого про партнерські стосунки вчителів, батьків і учнів закладено у формулу не лише сучасної школи, а й дошкілля.

В. Оконь прочитав сотні лекцій у закладах із підготовки вчителів, на конференціях, а також по радіо і на телебаченні. За значну педевтологічну працю у 1980 р. його удостоїли титулу почесного доктора (doktora honoris causa) Краківської вищої педагогічної школи (зараз Педагогічна академія імені Комісії народної освіти); а у 2006 р. він отримав диплом почесного доктора Сілезького університету [8, с. 19].

Життя В. Оконя є прикладом служіння інтересам учнів, суспільства, країни. Він випромінював оптимізм, а це шлях до пошуку того, що сприяє прогресу; не зосереджувався на критиці, яка перешкоджає в поступі.

Висновки. Вінцент Оконь – видатний польський діяч, учений, що студіював фундаментальні основи процесу навчання, зробив вагомий внесок у розвиток дидактики, історії педагогіки, порівняльно-педагогічних досліджень, соціології виховання. Знаний у світі завдяки обґрунтуванню проблемного навчання, теорії багатостороннього навчання, психології й педагогіки гри та забави. Він проводив наукові пошуки в галузі дидактики вищої школи, психологічних основ процесу навчання. Уніфікував термінологію у сфері педагогіки.

Ідеї В. Оконя про співвідношення змісту, форм і методів навчання; зв'язок теорії та практики; підвищення ефективності проблемного навчання за умови реалізації з груповими формами роботи; єдність процесів набуття знань, виховання цінностей, волі, переконань учнів, формування самостійності та відповідальності особистості як шлях до зміни світу; підготовку вчителя до забезпечення суб'єктності учасників освітнього процесу; розвиток педагогічної культури суспільства як чинник досягнення прогресу країни зберігають актуальність також у сучасному освітньому просторі Польщі та України. Популяризація ідей польського вченого в Україні сприяє поглибленню євроінтеграційних тенденцій, зближенню двох держав і взаємному обміну культурно-моральними цінностями. Життя й діяльність В. Оконя є прикладом для наслідування сучасними науковцями, які досліджують актуальні проблеми педагогіки, психології, менеджменту освіти.

Подальших досліджень потребують питання підвищення ефективності навчання в сучасних закладах освіти завдяки поєднанню проблемного та інтерактивного навчання; комплексного аналізу праць В. Оконя, опублікованих у педагогічній періодиці Польщі.

Список використаних джерел:

1. Оконь В. Введение в общую дидактику. Москва: Высшая школа, 1990. 382 с.
2. Оконь В. Основы проблемного обучения. Москва: Просвещение, 1968. 208 с.
3. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський) / Алла Василюк, Мацей Танась. Вид. 2-ге, уточ. й доповн. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2013. 224 с.
4. Янкович О. І. Педагогіка забави в теорії і практиці початкової та дошкільної освіти України й Польщі. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць /редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін.* Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Випуск 36. С. 19–24.
5. Янкович О. Праксеологічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України та Польщі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка.* 2017. № 3. С. 28–35.
6. Bybluk M. Innowacje i eksperymenty pedagogiczne «okresu przełomu». Doświadczenia radzieckie, rosyjskie i ukraińskie. Bydgoszcz: wyd. KPSW w Bydgoszczy, 2015. 130 s.
7. Bybluk M. Odrodzenie i rozwój oświaty na niepodległej Ukrainie 1991–2010. Bydgoszcz: wyd. KPSW w Bydgoszczy, 2011. 200 s.
8. Juszczak S., Surdyk A. Życie i twórczość naukowa profesora Wincentego Okonia. Iubilaei causa laudation. *Homo Ludens.* 2009. No 1. S. 11–21.
9. Kantor R. Zabawa w dobie społeczeństwa konsumpcyjnego. Szkice o ludyzmie, ludyczności i powadze, a w istocie o jej braku. Kraków: *Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 2013. 263 s. URL: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/746/kantor_zabawa_w_dobie_spoleczenstwa_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Krasinski A. Teoria kształcenia wielostronnego Wincentego Okonia w dydaktyce szkolnej i katechetycznej. *Seminare. Poszukiwania naukowe.* 2001. No 17. S. 89-98. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2001-t17/

[Seminare Poszukiwania naukowe-r2001-t17-s89-98/Seminare Poszukiwania naukowe-r2001-t17-s89-98.pdf](#)

11. Kształcenie zawodowew Polsce Ukrainie–natleprzemian: monografia / Nella G. Nyczkało, Franciszek Szlosek. Warszawa; Radom, 2008.233 s.
12. Kuzma I. I. Technologies and methods of training prospective teachers at the universities of Poland for educational work. *Journal of Education, Health and Sport*. 2020. No 10 (2). P. 291–297. URL: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/JEHS/article/view/JEHS.2020.10.02.034>
13. Kwiatkowska H. Pojęcia systemu teoretycznego pedagogiki profesora Wincentego Okonia – czy wytrzymują próbę czasu? *Forum Oświatowe*. 2010. No 22(1(42)).S. 5–25. URL: <https://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/327>
14. Marek J. O Konstruowaniu programów szkolnych: wokół artykułu Wincentego Okonia Nowe tendencje w badaniach nad programami szkolnymi w numerze 98. *Kwartalnik Pedagogiczny*. 2014. No 233 (3). S. 161–176.
15. Okoń W. Nowy Słownik Pedagogiczny. Warszawa: Żak, 1998. 468 s.
16. Okoń W. Zabawa a rzeczywistość. Warszawa:Wydawnictwo «Żak», 1995. Wyd. 2-e. 360 s.

References:

1. Okon, V. (1990). *Vvedeniye v obshchuyu didaktiku* [Introduction to General Didactics]. Moskva: Vysshaya shkola [in Russian].
2. Okon, V. (1968). *Osnovy problemnogo obucheniya* [Fundamentals of problem-based learning]. Moskva: Prosveshcheniye [in Russian].
3. Vasyliuk, A., & Tanas, M. (2013). *Pedahohichnyi slovnyk-leksykon (ukrainsko-anhlo-polskyi)* [Pedagogical dictionary-lexicon (Ukrainian-English-Polish)]. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. [in Ukrainian].
4. Yankovych, O. I. (2017). Pedahohika zabavy v teorii i praktytsi pochatkovoï ta doshkilnoi osvity Ukrainy y Polshchi [Game Pedagogy in the theory and practice of primary and preschool education of Ukraine and Poland]. *Pedahohichnyi almanakh*, 36, 19–24 [in Ukrainian].
5. Yankovych, O. (2017). Prakseolohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy ta Polshchi [Praxeological training of future teachers at higher educational institutions of Ukraine and Poland]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*, 3, 28–35 [in Ukrainian].
6. Bybluk, M. (2015). *Innowacje i eksperymenty pedagogiczne «okresu przełomu»*. Doświadczenia radzieckie, rosyjskie i ukraińskie [Innovations and pedagogical experiments of the "breakthrough period". Soviet, Russian and Ukrainian experiences]. Bydgoszcz: wyd. KPSW w Bydgoszczy [in Polish].
7. Bybluk, M. (2011). *Odrodzenie I rozwój oświaty naniepodległej Ukrainie 1991–2010* [The revival and development of education in independent Ukraine in 1991–2010]. Bydgoszcz: wyd. KPSW w Bydgoszczy [in Polish].
8. Juszczuk, S., & Surdyk, A. (2009). Życie itwórczość naukowa profesora Wincentego Okonia. Iubilaeicausa laudation [The life and scientific work of Professor Wincenty Okoń. Jubilee for the sake of praise]. *Homo Ludens*, 1, 11–21 [in Polish].
9. Kantor, R. (2013). *Zabawa w dobie społeczeństwa konsumpcyjnego. Szkice o ludyzmie, ludyczności i powadze, a w istocie o jej braku* [Fun in the age of the consumer society. Sketches about ludism, ludic nature and seriousness, and indeed about its lack]. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Retrieved from https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/746/kantor_zabawa_w_dobie_spoleczenstwa_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Polish].
10. Krasieński, A. (2001). Teoria kształcenia wielostronnego Wincentego Okonia w dydaktyce szkolnej i katechetycznej [The theory of multilateral education by Wincenty Okoń in school and catechetical didactics]. *Seminare. Poszukiwania naukowe*, 17, 89–98. Retrieved from https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Seminare_Poszukiwania_naukowe/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2001-t17/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2001-t17-s89-98/Seminare_Poszukiwania_naukowe-r2001-t17-s89-98.pdf [in Polish].
11. Nyczkało, N. G., & Szlosek, F. (2008). *Kształcenie Zawodowe w Polsce i Ukrainie – na tle przemian* [Vocational education in Poland and Ukraine – against the background of changes]. Warszawa; Radom [in Polish].

12. Kuzma, I. I. (2020). Technologies and methods of training prospective teachers at the universities of Poland for educational work. *Journal of Education, Health and Sport*, 10 (2), 291–297. Retrieved from <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/JEHS/article/view/JEHS.2020.10.02.034> [in English].
13. Kwiatkowska, H. (2010). Pojęcia systemu teoretycznego pedagogiki profesora Wincentego Okonia – czy wytrzymują próbę czasu? [Concepts of the theoretical system of Professor Wincenty Okoń's pedagogy – do they stand the test of time?]. *Forum Oświatowe*, 22 (1(42)), 5–25. Retrieved from <https://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/327> [in Polish].
14. Marek, J. (2014). O konstruowaniu programów szkolnych: wokół artykułu Wincentego Okonia Nowe tendencje w badaniach nad programami szkolnymi w numerze 98... [On curriculum development: around Wincenty Okoń's article entitled "New tendencies in the research on school curricula", which appeared in vol. 98...]. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 233 (3), 161–176 [in Polish].
15. Okoń, W. (1998). *Nowy Słownik Pedagogiczny* [New Pedagogical Dictionary]. Warszawa: Żak [in Polish].
16. Okoń, W. (1995). *Zabawa a rzeczywistość* [Game and reality]. Warszawa: Wydawnictwo «Żak» [in Polish].

Tereshchuk H. V.,
 orcid.org/0000-0003-1717-961X
 Yankovych O. I.,
 orcid.org/0000-0003-4253-5954

WINCENTY OKOŃ'S EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND MANAGEMENT ACTIVITIES: HISTORY AND MODERN CONTEXT

The article reflects the life, educational, scientific and managerial activities of Wincenty Okoń – a world-famous Polish scientist, professor at the University of Warsaw, member of the Polish Academy of Sciences, founder of the Polish Pedagogical Society, editor of Polish pedagogical journals, honorary member of the Polish Game Research Society.

The significant contribution of the Polish educator to the development of Didactics, Higher School Pedagogy, Pedeutology (science about a teacher), History of Pedagogy, Comparative Pedagogy has been noted. W. Okoń substantiated the principles of problem-based learning, multilateral learning; developed the problems of game and funpsychology and Pedagogy; proved the need to develop student activity in the acquisition of knowledge, readiness for lifelong learning, which today is interpreted as a key competence. The scientist's belief in the partnership of teachers, parents and students is embedded in the formula of the Concept of the New Ukrainian School.

Prospects for the use of W. Okoń's ideas in the modern educational field of Ukraine and Poland have been determined: increasing the efficiency of problem-based learning under the condition of implementation with group forms of work; unity of processes of acquisition of knowledge, education of students' values, will, beliefs; formation of independence and responsibility of the personality as a way to change the world; teacher training to ensure the subjectivity of participants in the educational process; development of pedagogical culture of the society as a factor in achieving progress of the country.

The attention has been focused to the fact that the popularization of the ideas of the Polish scientist in Ukraine contributes to the deepening of European integration trends, reproachment of two states and mutual exchange of cultural and moral values. It has been emphasized that the W. Okoń's life and work are an example to be followed by modern scientists who study current issues of Pedagogy, Psychology and Education Management.

Key words: W. Okoń, educational, scientific and management activities, didactics, problem-based learning, multilateral learning, teaching methods, game, fun, pedagogical culture, key competence.

Дата надходження статті: 19.10 2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Чайка В. М.